

TIMIȘOARA CULTURALĂ ȘI PARTENERIATELE ROMÂNNO-ISRAELIENE

De vorbă cu istoricul VICTOR NEUMANN
Director al Muzeului de Artă Timișoara¹

de Luciana FRIEDMAN

Luciana Friedman: Recent ați participat la o întâlnire referitoare la istoria evreimii timișorene la Haifa. Cine au fost organizatorii și ce ne puteți spune despre acest eveniment?

Victor Neumann : Așa este, luna trecută am fost invitat la Haifa spre a lua parte la o întâlnire dedicată istoriei evreimii timișorene, organizatori fiind Institutul Cultural Român de la Tel-Aviv și A.M.I.R./Organizația Evreilor Români din Israel. A fost un eveniment memorabil prin tema aleasă, prin interesul manifestat și prin numărul mare de participanți. Arareori mi-a fost dat să văd atâta entuziasm, atenție pentru detalii și consistentă comunicare cu ocazia reuniunilor internaționale; să întâlnesc persoane de diferite vârste și ocupații care se bucură amintindu-și fragmente din propria biografie, schimbând adrese și informații, cărți și idei. Sau, integrându-i pe ceilalți în propriul lor univers sufletesc și intelectual. Astfel de întâlniri sunt excepționale, ele multiplicând și diversificând relațiile româno-israeliene, punând în valoare acele teme de istorie, cultură, diplomație în care experiențele multi- și interculturale ies în evidență în modul cel mai firesc cu putință.

LF: Cine au fost ceilalți participanți și ce v-a suscitât atenția din prezentările colegilor dumneavoastră?

VN: Am fost împreună cu două eminente cercetătoare, prof. Getta Neumann și prof. Smaranda Vultur. Domniile lor au dezvoltat câteva teme privind fundarea și evoluția școlilor israelite din Timișoara în perioada interbelică și imediat postbelică; au evocat personalități și instituții din viața comunităților evreiești timișorene; au evidențiat, în temeiul mărturiilor orale, vechile și noile probleme identitare ale evreilor români, cu precădere ale evreilor originari din Timișoara; au discutat condițiile în care au trăit

¹ Interviu publicat în revista *Realitatea evreiască*, nr.1/2016.

evreii în România, cu deosebire trăsăturile regimurilor totalitare din secolul al XX-lea și consecințele lor.

LF: Știu că ați stat doar câteva zile în Israel. Totuși, a fost ceva ce v-a trezit anumite sentimente, nostalgii, etc?

VN: Uneori, timpul petrecut într-un anumit loc nu este relevant. Importantă este tensiunea momentului, cum te simți, ce stare de spirit îți induce mediul social în care te afli. Ca să răspund la întrebare, în pofida timpului scurt petrecut, m-am simțit excelent. Aceasta pentru că am avut parte de o primire călduroasă, de un interes autentic pentru ceea ce gândesc și vorbesc, pentru ceea ce scriu. A fost o curiozitate reală pentru tema conferinței, istoria evreilor din Timișoara. Poate că s-a întâmplat astfel pentru că mulți dintre cei prezenți în cinemateca de la Haifa – acolo unde a avut loc evenimentul - au citit studiile ori cărțile mele dedicate istoriei evreilor din România sau acelea despre trecutul evreilor din Banat. Am întâlnit o mulțime de prieteni, cunoscuți, rudeni. Am beneficiat de interes și din partea unor persoane și personalități pe care le-am văzut întâia oară. De la fiecare am aflat câte ceva foarte interesant despre Israel, despre relațiile româno-israeliene, despre traseele profesionale. L-am revăzut pe unul dintre colegii mei dragi, profesorul Rafael Vago de la Universitatea din Tel-Aviv, cel ce a moderat admirabil întreaga manifestare. E un istoric profesionist și un prieten fidel al României și al colegilor săi români, un nume de referință pentru comunitățile academice israeliene și românești deopotrivă. Prezența lui în preajmă-mi mi-a arătat încă odată cât de binevenită e orice construcție bazată pe convergențele de idei. În același cadru i-am revăzut cu multă plăcere pe Liana Saxone-Horodi și Mirel Horodi, unul, artist plastic, celălalt, artist al cuvântului, ambii foarte cunoscuți mediilor intelectual-artistice din Israel și România. E vorba de un cuplu ale căror merite umane și profesionale izvorăsc nu în ultimul rând din moștenirile culturale ambivalente cultivate preț de o viață.

LF: Dincolo de calitatea de profesor universitar, sunteți directorul Muzeului de Artă Timișoara, instituție importantă și impozantă în peisajul cultural autohton. În viziunea dumneavoastră, cum trebuie să arate acest reper cultural?

VN: Fiecare instituție de cultură ar trebui să înțeleagă faptul că joacă un rol aparte atunci când cultivă un set de valori, atunci când oferă o imagine despre lumea înconjurătoare, atunci când e preocupată de furnarea individului și a societății. Muzeul de Artă Timișoara este o instituție de nivel național și

internațional, una ce oferă multiple exemple de acțiuni culturale și artistice ce rezultă din cercetări, scrieri, spirit novator, preocupări constante pentru internaționalizarea programelor. Într-un asemenea context, cele mai valoroase sunt mesajele ce încurajează afirmarea culturii individuale în relație cu aceea comunitar-urbană. Integrând diversitatea creațiilor artistice, literare, istoriografice și filozofice vom avea șansa să dezvoltăm o gândire alternativă, o viziune critic-rațională asupra fenomenelor social-politice. Dialogul, deschiderea, reflecția liberă, non-dogmatică, nepervertită ideologic este scopul educativ ultim al unui institut cultural, al unui muzeu.

LF: Enumerați-ne, va rog, cele mai importante evenimente și expoziții organizate?

VN: Din 2013, de când sunt director al Muzeului de Artă Timișoara, am organizat numeroase expoziții, simpozioane, conferințe, lansări de carte, dezbateri, concerte de muzică clasică și de muzică ușoară. Am găzduit impresionante expoziții de gravuri și litografii din creațiile lui Rembrandt van Rijn, Henri de Toulouse-Lautrec, Salvador Dali, Henri Matisse. În curând urmează o alta, la fel de reprezentativă, din creația lui Marc Chagall. Nu am neglijat nici arta contemporană românească și universală. Din programul nostru au făcut parte expoziții personale ale unor pictori români celebri sau în curs de a deveni celebri, precum Ștefan Câlția, Dana Constantin, Marcel Bunea, Gabriel Kelemen, Leon Vreme. În curs de montare este una dintre cele mai importante expoziții organizate vreodată de Muzeul de Artă Timișoara, opera artistului Ștefan Bertalan, fondatorul Grupului 111 și al Grupului Sigma de la Timișoara, două dintre mișcările de avangardă ale plasticii românești postbelice. Expoziția a fost gândită de personalul muzeului nostru și, sunt sigur, va stârni un interes aparte în România și în străinătate. În cursul anului viitor vom promova operele câtorva dintre cei mai cunoscuți pictori din România de astăzi, Gheorghe Anghel și Sorin Ilfoveanu, Cătălin Bălescu și Viorel Toma. Între evenimentele la care muzeul a fost prezent ori a fost un contributor de primă mână se numără și acelea ce țin de studiile fundamentale în științele umaniste. Împreună cu Centrul de Studii Avansate în Istorie din cadrul Universității de Vest din Timișoara, am inițiat și coordonat în perioada 15-18 septembrie 2015 cea de-a 18-a Conferință Internațională de Istorie Conceptuală la care au luat parte străluciți cercetători și profesori de la universitățile din Oxford, Paris, New York, Göttingen, Berlin, Bielefeld, Hamburg, Leipzig, Atena, Madrid, Malaga, Praga, Varsovia, Belgrad, Novi-Sad, București, Iași, Timișoara, etc. În jur de 100 de participanți. Este și acesta un argument pentru care instituția câștigă în vizibilitate, profilul interdisciplinar spre care am orientat-o făcând-o și mai mult îndrăgită de public.

Avem mii de vizitatori ai expozițiilor și sute de persoane prezente la fiecare dintre evenimentele Muzeului de Artă Timișoara.

LF: Ce importanți parteneri aveți în lume?

VN: Suntem în parteneriat cu multe muzee de artă și istorie, cu galerii și fundații, cu universități preocupate de cercetare, promovare și cunoaștere a valorilor culturale și artistice, naționale și universale. Acestea sunt din Marea Britanie, Germania, Franța, Austria, Serbia, Ungaria și România. Așa cum rezultă din programele amintite deja, suntem preocupați nu doar să aducem expoziții, ci și să exportăm expoziții ori să fim coparticipanți la acelea organizate de muzee din Europa și din lume.

LF: Preconizați colaborări și cu muzee, artiști sau centre expoziționale din Israel?

VN: Desigur, am de gând să intru într-o cooperare cu Muzeul de Artă Contemporană din Tel-Aviv, unul dintre muzeele care mi-au atras atenția cu ocazia recentei vizite în Israel. E un splendid muzeu, unul de nivel internațional, gândit, proiectat și construit pentru a face vizibilă arta de avangardă a lumii de la sfârșitul secolului al XIX-lea și până în ziua de astăzi. Deocamdată, ceea ce știu sigur este că vom găzdui o amplă expoziție retrospectivă a pictoriței Liana Saxone Horodi din Haifa. Revelațiile ei sunt sau vor fi și ale noastre. Cred că succesul acestei expoziții ce urmează a fi deschisă în primăvara lui 2017 va fi nu doar al artelor, ci și al relațiilor culturale româno-israeliene.

LF: Revenind la rolul de istoric, ati publicat recent o extraordinară *Istorie a Banatului...* Ce ne puteți spune despre felul în care aceasta îmbogățește informația despre arealul în discuție?

VN: Mulțumesc pentru aprecieri și pentru ocazia ce mi-o oferiți de a spune câte ceva despre o carte la care am avut plăcerea să lucrez intensiv în ultimul deceniu. Ea este rezultatul unui travaliu colectiv, e adevărat însă că am contribuit substanțial la elaborarea ei în calitate de coautor și de coordonator. Am gândit și am formulat conceptul, am scris mai multe capitole, am structurat întregul, urmărind realizarea unei lucrări de înaltă ținută științifică. La redactarea ei au luat parte 15 cercetători provenind din România, Serbia și Ungaria. Istoria aceasta este o noutate din punct de vedere informațional și interpretativ, al triplei perspective istoriografice – română, sârbă și ungară -, precum și din acela al înțelesului dat identității regionale. Cartea include bogăția de date, fapte, nume, narațiuni despre

oameni, comunități, locuri, limbi și culturi, administrații, învățământ, congregații religioase și politici și prezintă perioada cuprinsă între anii 1718 și 1919. Încă ceva: e cea dintâi istorie regională a României, una recunoscând și discutând pe larg coexistența mai multor grupuri religioase și cultural-lingvistice. Multi- și interculturalitatea, contextualizarea central și sud-est europeană, comparația cu alte regiuni din zonele amintite este ilustrată prin contribuții solide ce evidențiază particularitățile Banatului. O bună parte dintre acestea rezultă din poziția geografică, din straturile culturale și de civilizație, din colonizările austriece, din amalgamul de moșteniri ce au conturat acest spațiu situat între două mari imperii și între două mari religii. Un capitol de sine stătător se referă la reforma religioasă iudaică și la emanciparea evreilor, dezvăluind încă una dintre trăsăturile ce particularizează regiunea. Titlul cărții este *Istoria Banatului. Studii privind particularitățile unei regiuni transfrontaliere* și este publicată de Editura Academiei Române. Numără 620 de pagini și are un cuvânt înainte semnat de academicianul Răzvan Theodorescu.

LF: Ce oferă special astăzi Timișoara, cultural și nu numai?

VN: Prin candidatura orașului pentru titlul de capitală europeană a culturii, Timișoara arată lumii că este un oraș care intră în competiție cu alte orașe ale României și, cine știe, poate cu alte orașe ale Europei. Cert este că sunt aici oameni care au îndrăznit să creadă că Timișoara va avea din nou de spus și de arătat ceva lumii, ceva special. Nu doar în sens revoluționar. Marginalizată ori izolată în deceniile postbelice, Timișoara n-a a fost și nu cred că este prin trecutul său de trei secole un burg revoluționar. Orașul este prin excelență unul cu vocație reformatoare, cu cetățeni ce și-au însușit și au practicat toleranța religioasă încă în secolul luminilor. Viața comunitar-urbană a beneficiat adesea de orizonturi intelectuale și spirituale care au fuzionat. Ceea ce înseamnă că nicicând spiritul nu a fost unul revoluționar. Aidoma altor orașe românești și central-europene, locuitorii Timișoarei s-au făcut remarcați prin contribuții ieșite din comun în știință și tehnică, în muzică, arte plastice și arhitectură, în istoriografie și muzeologie. S-au afirmat prin buna intenție de a-și însuși mai multe limbi și mai multe culturi, de a coabita pașnic. Clasa de mijloc a modelat societatea și nu elitele. În pofida nemulțumirilor și criticilor formulate de locuitorii de astăzi – unele perfect îndreptățite -, câteva bune tradiții n-au dispărut întrutotul. Ținând seama de instituțiile publice și mai ales de cele private de astăzi, de oamenii talentați din orice profesie, de ceea ce mereu s-a făptuit prin ei, de potențialul creativ existent (insuficient pus în valoare) vom fi de acord că Timișoara are șansa să se reînvăteze. Desemnarea drept capitală europeană a culturii în anul 2021 va fi un excelent prilej de reînvățare a principiilor care au

dominat societatea timișoreană de altădată și care sunt fundamentate prin conceptele: toleranță, spirit cosmopolit, cultură competițională.